
El protocol d'Estat

PID_00243424

Carlos Fuente Lafuente

Temps mínim de dedicació recomanat: 4 hores

Índex

Introducció	5
Objectius	7
1. Protocol d'Estat	9
2. Les precedències de l'Estat i la presidència dels actes oficials	12
2.1. Abast de la normativa	12
2.2. Classificació dels actes	13
2.3. La presidència dels actes oficials	15
2.4. Rangs d'ordenació	16
2.5. La representació	16
2.6. Ordre de precedències a la Vila de Madrid	17
2.7. Ordre de precedències a les comunitats autònomes	20
2.8. Ordre col·legiat i departamental	24
2.9. Precedència dels alts càrrecs ministerials i assimilats	25
2.10. El protocol comparat	25
3. Precedències al poder judicial	32
3.1. Actes judicials solemnes amb caràcter general	32
3.2. Actes judicials solemnes dels òrgans de govern intern	33
4. La normativa oficial en altres països	35
5. Els símbols de l'Estat	36
5.1. La bandera d'Espanya	36
5.2. L'escut d'Espanya	41
5.3. L'himne d'Espanya	42
6. Els tractaments honorífics	43
7. Normatives autonòmiques i locals	44
8. El dret premial	47
Bibliografia	49

Introducció

Els **actes oficials**, que són els que **promouen les institucions públiques i els seus organismes autònoms**, no es diferencien substancialment en la seva organització dels que es promouen des de l'àmbit no oficial o privat. Tots dos busquen la **translació d'un missatge i uns objectius** mitjançant una posada en escena que obligui a la compareixença pública dels seus actors davant de determinats grups d'interès, siguin empresaris, esportistes, artistes, treballadors o ciutadans en general.

No obstant això, **la diferència entre els uns i els altres ve determinada** per la relativa **obligatorietat en l'àmbit oficial d'observar determinades normatives** que s'han d'atendre, els costums i tradicions inveterades que han acabat per consolidar-se com a dret consuetudinari i per la necessària prudència d'equilibrar el món de les emocions en què es basa el sector general de la indústria dels esdeveniments corporatius amb el rigor i bon ordre institucional. Es veuen condicionats per la necessitat de traslladar una imatge en què tots els ciutadans es puguin veure identificats i, en conseqüència, tendeixen a la prudència i, en aquests temps de crisi, a la sobrietat, almenys en la seva aparença.

Fins no fa gaires anys en aquests actes oficials els grans protagonistes eren les autoritats o personalitats properes, mentre que la tendència actual aposta per l'augment creixent del protagonisme ciutadà i social (l'anomenada societat civil), i això fa que moltes de les normatives de compliment obligat es vegin condicionades en la seva aplicació i calgui, ara, recórrer a la interpretació de la norma, per la qual cosa és acceptat comunament en el protocol oficial aplicar amb flexibilització les normes per a aconseguir els objectius proposats.

És clar que en això influeix el fet que la regulació és escassa i que la que hi ha no és gaire precisa en moltes qüestions, de manera que hi ha importants llacunes que obliguen que el rol del responsable organitzatiu sigui més rellevant perquè ha de donar resposta sense gaire base legal a situacions complexes i delicades que poden ser interpretades de manera desigual. Això origina de vegades conflictes o polèmiques que transcendeixen als mitjans i que poden ser causa d'enfrontaments entre autoritats o institucions.

Per això, segons l'autor d'aquests materials, és necessari posar de manifest que l'entramat legislatiu existent en el protocol d'Estat, no només a Espanya, sinó en la majoria dels països, constitueix només un punt de partida que exigeix, per part dels tècnics, l'adopció intel·ligent de solucions, fet que molts professionals i estudiosos han acabat per definir com l'aplicació del sentit comú, circumstància difícil d'explicar, però que reduïrem senzillament a aquesta definició: «Trobar solucions des de la lògica en funció de les circumstàncies pròpies de cada esdeveniment i que resultin de comprensió fàcil per als públics».

De fet, en l'àmbit protocol·lari oficial cada vegada es diu més que «tot protocol que no sigui entès pels públics no té cabuda». Així, us podeu imaginar que la normativa només és un punt de partida que exigeix posteriorment un elevat exercici d'interpretació i de solucions personalitzades.

Objectius

Amb el desenvolupament d'aquest mòdul es pretén aconseguir els objectius següents:

- 1.** Conèixer el conjunt de normes essencials que cal tenir en compte per a l'organització d'actes oficials.
- 2.** Saber aplicar i interpretar la normativa vigent a l'hora de posar-la en pràctica.
- 3.** Desenvolupar adequadament les precedències de les autoritats i personalitats que habitualment assisteixen als esdeveniments promoguts per les institucions públiques.
- 4.** Dominar la pràctica derivada de la normativa per a les ordenacions de banderes i altres símbols de l'Estat, comunitats autònomes i entitats locals.
- 5.** Aplicar correctament els honors i tractaments regulats per normativa o consolidats pel costum i la tradició.
- 6.** Identificar els elements protocol·laris normativitzats que s'han de tenir en compte a l'hora de programar els esdeveniments oficials i els no oficials on n'hi hagi d'haver.
- 7.** Conèixer i saber aplicar els principis essencials que cal seguir per a programar i organitzar un acte oficial.
- 8.** Adquirir competències que possibilitin la convivència de les normatives, els costums i les noves exigències de comunicació per a crear i executar actes promoguts per les institucions.

1. Protocol d'Estat

S'entén com a **protocol d'Estat** el conjunt de normes dictades des de les institucions públiques (lleis, reials decrets, decrets, reglaments i manuals dictats des d'institucions reconegudes) i costums i tradicions in-veterats que a causa de la seva dilatada existència han passat a tenir la consideració de norma o rang de llei, l'àmbit d'aplicació del qual se circumscriu exclusivament al total de les institucions públiques d'un país.

Tanmateix, nombrosos experts consideren que aquest entramat legal de vegades s'ha d'observar o tenir en compte en els actes no oficials quan hi participin autoritats públiques o es recorri a l'ús de símbols i honors de l'Estat.

D'aquesta manera, si una empresa organitza un esdeveniment corporatiu i a la sala on es desenvolupa hi vol col·locar banderes oficials, és recomanable que respecti la normativa corresponent. Així, no li convé disposar l'enssenya de la comunitat autònoma en un lloc de més privilegi que l'espanyola perquè la Llei de la bandera d'Espanya obliga que la nacional ocupi el pal principal. D'altra banda, encara que la normativa de precedències de les autoritats regulades per normativa només és aplicable als actes promoguts per les institucions oficials, avui dia des dels estaments protocol·laris s'aconsella en alguns casos (s'intenta imposar en els altres) que es respecti l'ordre de les autoritats assenyalat pel corresponent Reial decret.

Així doncs, per exemple, en un partit promogut per un club en una llotja esportiva, es generaria un conflicte institucional important si el seu president decidís donar més rellevància a un ministre davant del president de la comunitat autònoma on se celebra l'esdeveniment esportiu, o quedaria en un destret sever si donés una millor posició al bisbe davant del conseller, tret que el primer fos considerat convidat d'honor per alguna raó clarament comprensible.

El protocol d'Estat és una expressió relativament jove, ja que pràcticament no es comença a utilitzar a Espanya fins a l'any 1983, quan es va crear mitjançant Reial decret la figura del **cap de protocol de l'Estat**, càrrec que actualment no existeix com a tal, encara que les seves competències han estat assumides pel **director del Departament de Protocol de la Presidència del Govern**.

Reial decret 2101/1983

Reial decret 2101/1983, de 4 d'agost, pel qual es crea la Prefectura de Protocol de l'Estat. *Butlletí Oficial de l'Estat*, núm. 188, de 8 d'agost de 1983. Pàgines 21932 a 21933.

Aquesta normativa justifica la creació del càrrec «a l'efecte que les normes de protocol rebin, en la seva aplicació, un tractament uniforme en tots els àmbits i esferes de la vida oficial de l'Estat» i li confereix «la direcció, coordinació, interpretació i execució de les normes sobre el règim de Protocol i Cerimonial de l'Estat».

La necessitat de matisar el protocol de l'Estat sorgeix de l'evolució que des d'anys enrere es produïa sobre el significat en si mateix de la paraula *protocol*. Una circumstància que recull molt bé Marín (2014, pàg. 14) quan afirma:

«El cerimonial i el protocol, termes que fins fa molt pocs anys s'utilitzaven en actes estrictament emmarcats en l'àmbit dels actes oficials de l'Estat, de les relacions diplomàtiques i intergovernamentals, de les activitats solemnes de les diferents administracions públiques i de determinades institucions, han ampliat la seva aplicació conceptual a, pràcticament, totes les àrees socials. Entre les quals el món empresarial.»

Des de l'època de la reina Isabel II, existia la concepció que amb l'expressió *protocol* es feia referència només a l'aplicació normativa per al sector oficial¹. No obstant això, Fuente (2015, pàg. 26) defineix el protocol com:

«Conjunt de normes o regles establertes per llei, decret, disposicions o costums, així com tècniques específiques tradicionals i modernes que són aplicables per a l'organització dels actes públics i privats de caràcter formal, siguin de naturalesa oficial o no oficial, i que s'executen amb solemnitat o sense.»

Definicions d'altres especialistes reconeguts van en aquesta mateixa línia; és el cas de Villarrubias (1992, pàg. 22), Arévalo (2001, pàg. 50), Urbina (2001, pàg. 33), Laforet (1997, pàg. 32) o Rodríguez (2005, pàg. 20), per esmentar alguns exemples. De fet, avui es pot parlar de diverses «escoles» o «tendències» sobre l'adscripció de la disciplina del protocol i que, fins i tot, s'ha arribat a manifestar en la creació dels estudis oficials universitaris d'aquesta matèria a Espanya, on unes s'adscriuen a les humanitats i unes altres al dret o a la comunicació. Però en qualsevol cas ja és una realitat que el protocol com a tal s'ha estès al conjunt de la societat i es diferencia mitjançant un cognom (d'Estat, d'empresa, esportiu, social, universitari, etc.).

Malgrat això, el *Diccionario de la Real Academia Española*, en la seva última revisió del 2015, abandona la criticada expressió de «regla cerimonial diplomàtica establerta per decret o costum» i la matisa com a «conjunt de regles establertes per norma o per costum per a cerimònies i actes oficials o solemnes». L'evolució acadèmica és clara i manifesta, i encara que en l'última revisió se segueix referint a cerimònies i actes oficials, no descarta els actes solemnes, sense matisar si han de ser oficials o no, i això dona motiu a pensar que es refereix a qualsevol tipus d'esdeveniment que demani determinades formalitats².

⁽¹⁾Fins a aquest període per a aquesta qüestió es parlava d'*etiqueta*.

Lectura recomanada

Per a la qüestió relativa a la definició i significat, podeu consultar el capítol 1 de la bibliografia obligatòria:
C. Fuente (2015). *El Protocolo Oficial. El ceremonial de las instituciones españolas*. Oviedo: Ediciones Protocolo.

⁽²⁾La RAE defineix *solemne* com «celebrat o fet públicament amb pompa o cerimònies extraordinàries».

Hem de concloure clarament que el protocol d'Estat és el conjunt normatiu oficial i els costums i tradicions inveterades acceptades que se segueixen per a l'organització d'esdeveniments promoguts per les institucions de l'Estat. Cal insistir que aquests costums en l'àmbit oficial són fonamentals i que es valoren com si fossin lleis. En conseqüència, per exemple, no hi ha un sol document oficial que obligui que en tots els actes (excepte els religiosos) als quals assisteix a Espanya el cap de l'Estat, avui el rei Felip VI, o un membre de la Família Reial, presideixi. I aquesta qüestió no es discuteix; s'aplica sense més ni més, perquè així és el costum des de sempre. Quelcom que és similar en tots els països.

En qualsevol cas, com assenyala Fuente (2015, pàg. 64):

«Protocol oficial d'Estat, en qualsevol país, es basa en dos fonaments essencials: la normativa legal vigent, sigui de caràcter nacional, regional o autonòmic o local, i els costums i tradicions inveterades. La part reglada se sustenta en els continguts de la Constitució espanyola del 1978, que consagra un sistema i unes institucions que han de tenir el seu fidel reflex en l'entramat normatiu que afecta l'organització dels actes oficials i les precedències de les seves autoritats.»

Passem seguidament a detallar les normatives principals per les quals es regula el protocol d'Estat a Espanya.

Nota aclaridora

Per als alumnes que tinguen interès en el protocol d'Estat d'altres països, el que aquí s'exposa és d'utilitat, atès que només s'ha de contrastar la nostra normativa amb la del país en qüestió i saber que l'aplicable és el que estigui estipulat en aquest territori. Tanmateix, posarem exemples que poden ajudar a l'aplicació de la normativa, amb independència de la procedència de la font del dret.

2. Les precedències de l'Estat i la presidència dels actes oficials

La principal normativa de protocol existent a Espanya és el **Reial decret 2099/83, de 4 d'agost, sobre ordenació general de precedències a l'Estat**.

Es tracta d'una disposició, que alguns autors consideren avui dia molt necessitada d'actualització, que el 1983 va constituir un avanç important en la posada al dia del protocol heretat de la dictadura del general Francisco Franco. No és un document que estableixi només les precedències de les autoritats, sinó que aborda altres qüestions fonamentals per a entendre el protocol oficial.

Us hem d'advertir que la lectura literal d'aquest Reial decret us resultarà insuficient i confusa si no es té en compte que nombroses normatives posteriors n'han modificat articles, i per a desesperació dels professionals no hi ha un text consolidat al qual es pugui recórrer. Cal conèixer aquest text, però s'han de tenir en compte les successives modificacions introduïdes. No obstant això, advertirem en aquests materials els canvis corresponents i n'oferirem l'actualització oportuna.

Prèviament, hem de fer referència al que és la **precedència** en termes protocol·laris. Feijoo (2010) la defineix com la preeminència «en el lloc i seient en alguns actes honorífics». Significa, igualment, prioritat o antelació en l'ordre a l'hora de determinar la situació posicional o lloc per categoria, càrrec o rang que li estigui reservat a una autoritat o personalitat o convidat que concorre a un acte o esdeveniment.

2.1. Abast de la normativa

El **Reial decret 2099/83** estableix el règim de **precedències dels càrrecs i ens públics en els actes oficials**. En conseqüència, l'abast de les seves normes queda limitat en aquest àmbit, sense que la seva determinació confereixi per si mateixa honor o jerarquia, ni impliqui, fora de l'àmbit, modificació del mateix rang, competència o funcions reconegudes o atribuïdes per la Llei. És a dir, és **de compliment obligat en tots els actes oficials que se celebrin a l'Estat espanyol**, però no en altres tipus d'actes, si bé s'aconsella, com apuntàvem en la introducció, que en els esdeveniments no oficials als quals concorrin autoritats se'ls apliqui aquesta normativa.

Lectura recomanada

Podeu accedir a aquest document mitjançant l'enllaç següent: <https://boe.es/boe/dias/1983/08/08/pdfs/A21930-21932.pdf>.

Nota

En apartats posteriors d'aquest mòdul es desglossen alguns dels articles.

2.2. Classificació dels actes

Els actes oficials es classifiquen en:

- **Actes de caràcter general:** els organitzats per la Corona, el Govern o l'Administració de l'Estat, comunitats autònomes o corporacions locals en ocasió de commemoracions o esdeveniments nacionals, de les autonòmies, provincials o locals.
- **Actes de caràcter especial:** els organitzats per determinades institucions, organismes o autoritats amb motiu de commemoracions o esdeveniments propis de l'àmbit específic dels seus respectius serveis, funcions i activitats.

En una primera lectura d'aquesta definició, que és clau en el protocol d'Estat, pot ser que us costi entendre la diferència entre els uns i els altres, perquè la seva definició sembla similar, però no és així. Buscant expressions més senzilles i col·loquials, s'entendria com a **actes de caràcter general els promoguts per les institucions centrals de l'Estat, comunitats autònomes i corporacions locals** (ajuntaments, diputacions, cabildos, etc.) **per a celebrar o commemorar un fet que no és fruit de les competències específiques de la funció de governar, sinó fruit de fets socials rellevants l'origen dels quals és general** (no específic).

Exemples d'actes de caràcter general

És a dir, un acte de caràcter general seria qualsevol que es promogués per a celebrar el Dia de la Festa Nacional, el Dia de la Constitució Espanyola, el Dia de la Comunitat o els actes oficials en ocasió del patró d'un municipi o la commemoració del mil·lenari d'una ciutat.

En canvi, entendrem com a **actes de caràcter especial tots els que es facin com a conseqüència de l'activitat habitual de les administracions en l'exercici de les seves competències de govern.**

Exemples d'actes de caràcter especial

La signatura d'un conveni de l'Ajuntament amb una altra entitat, la presentació en un ministeri d'un determinat pla, el lliurament d'un títol de Fill Adoptiu, la inauguració d'un hospital o carretera o el lliurament de claus de pisos socials als ciutadans. És igual que se celebrin a Madrid, capital de l'Estat, que en qualsevol municipi o poble del nostre país.

Per què és important diferenciar els actes i encertar amb la classificació? Perquè el mateix Reial decret disposa solucions diferents segons el tipus d'esdeveniment que estiguem celebrant. D'aquesta manera:

- La **precedència** en els actes oficials de caràcter general organitzats per la Corona, el Govern o l'Administració de l'Estat **s'han d'ajustar literalment a les prescripcions del que estableix el Reial decret.**
- **En el cas dels actes oficials de caràcter general organitzats per les comunitats autònomes** o per l'administració local, la precedència es determina prelativament, d'acord amb el que es disposa en el Reial decret, en-

cara que en aquest cas **permeti, a més, aplicar la seva normativa pròpia** i les tradicions o costums *inveterats del lloc*.

L'expressió *inveterada*

L'expressió *inveterada* de vegades pot causar confusions. Quan podem considerar una tradició inveterada i **es converteix, llavors, en norma de compliment obligat**? El Reial decret no ho assenyala, per això necessàriament hem d'anar a l'expressió literal definida per la RAE: «Antic, arrelat». Tampoc és que ens ajudi gaire, però en qualsevol cas sí que es pot afirmar que entendrem com a costum o tradició inveterat aquells fets o circumstàncies que s'han anat produint al llarg del temps i que han estat socialment acceptats com a tals per la societat de l'entorn. No podem considerar inveterada una decisió que pren un ajuntament i que es repeteix només durant tres anys. Ho serà quan, havent passat més temps, hagi estat assumida i acceptada per la majoria social o política, segons el cas. En això hi ha molta interpretació personal, però un bon professional de protocol ho ha de saber distingir amb claredat o recórrer a experts en la matèria o al consens.

En cap supòsit es pot alterar l'ordre establert per a les institucions, autoritats i corporacions de l'Estat assenyalades en aquesta normativa, si bé –de nou hi fa referència– s'ha de respectar la tradició inveterada del lloc quan, en relació amb determinats actes oficials, hi hagi assignació o **reserva en favor** de determinats ens o personalitats.

Aquesta última expressió és important i salva molts buits de la norma, per la qual cosa es converteix en un instrument que pot ser eficaç per al tècnic de protocol quan es troba amb autoritats o personalitats que no es preveuen en l'ordenació oficial.

Per exemple, l'arquebisbe o el bisbe de la diòcesi no figura en el Reial decret com a conseqüència de l'aconfessionalitat de l'Estat expressada en la Constitució. Però si assisteix a un esdeveniment organitzat per l'Ajuntament, on el situaríem?

Podem aplicar dues solucions: primera, la **tradició** que ens indica que l'arquebisbe o el bisbe ocupa el lloc que el Reial decret reserva al rector i se situa immediatament davant d'aquest (en algunes comunitats darrere, però el lògic és que vagi davant, encara que en cas de dubtes es pot aplicar perfectament l'antiguitat en l'exercici del càrrec que ocupin en aquest rectorat o en aquest bisbat, no en altres); segona, per **conveniència**, consistent a buscar-li un lloc especial (no prioritari), fora de l'ordenació d'autoritats i basant-nos en **principis de cortesia**. El mateix podríem fer, en aquesta segona opció, amb els altres representants d'altres confessions, que com que no hi ha tradició no se sap amb exactitud quina seria la seva precedència.

En canvi, **la precedència en els actes oficials de caràcter especial la determina l'amfitrió, sigui aplicant la seva normativa específica (és el cas de les comunitats autònomes i ajuntaments que tenen decrets o reglaments sobre aquest tema) o els costums i tradicions. Però encara amb aquesta autonomia, l'ordenació assenyalada entre si per a les autoritats previstes en el Reial decret s'ha de respectar.**

En virtut d'això, en un acte organitzat, per exemple, per una diputació, cal valorar la precedència de les autoritats que hi assisteixen, les no previstes en el Reial decret s'hi poden incloure o conferir-los un lloc especial que en la mesura del possible s'ha d'acabar consolidant. En aquest cas, les autoritats especificades en el Reial decret que sofreixin endarreriments de lloc no haurien de protestar o reclamar, ja que l'amfitrió té competència per a resoldre-ho. El que no pot fer l'organitzador és saltar-se al seu gust l'ordre entre les previstes, de manera que no pot fer passar un ministre per davant del president de la comunitat, o el president del Tribunal Superior de Justícia per davant d'un conseller (tret que siguin convidats en l'honor dels quals se celebra l'esdeveniment).

Estat aconfessional

Com que és aconfessional, l'Estat no pot entrar a regular els càrrecs de les confessions religioses, com tampoc no entra a ordenar empresaris, sindicats, esportistes, etc. Només regula allò en què té competència.

Nota de l'autor

Aquesta limitació normalment acaba sent conflictiva i ens sol portar a un «atzucac», tret que es recorri al «sentit comú» definit anteriorment (lògica aplicable per a resoldre, degudament justificada en factors mesurables i contrastats, no fruit del capritx o de decisions polititzades).

Aquesta qüestió ha generat que en moltes institucions hi hagi l'anomenada oficiosament «**llista B**», que desen als seus calaixos els responsables de protocol, i que es confecciona mitjançant l'anomenat «**pentinat**», un sistema que tracta de barrejar les autoritats previstes i les no esmentades en el Reial decret 2099/83. Aquest «pentinat» s'ha de fer seguint l'escalat o jerarquització establerta en la filosofia del Reial decret (primer els més alts representants de les diferents institucions, després els segons, els tercers i així successivament, barrejant-se en l'ordre col·legiat de les institucions nacionals, autonòmiques i locals).

2.3. La presidència dels actes oficials

Els actes oficials són presidits per l'autoritat que els organitza. Així ho assenyala l'article 4 del Reial decret, encara que aquest apartat genera una incertesa que acaba normalment sent font de conflicte. A continuació diu: «En cas que aquesta autoritat no ostentés la presidència, n'ha d'ocupar el lloc immediat.» Aquestes catorze paraules mai no han generat tant de conflicte protocol·lari. Primer, perquè resulta contradictori que es digui que els actes són presidits per l'autoritat que els organitza i després es parli de no presidir. I en segon lloc, quin és el lloc immediat? Encara que en una primera lectura es pugui entendre com el lloc següent, la realitat (i el costum) acredita que en un sistema de llocs en alternança el lloc tres també és immediat.

Aquesta suposada contradicció no és fruit de l'antull del legislador, que ha tingut en compte el **principi tradicional de la cortesia, que fa que un amfitrió cedeixi la presidència a una altra autoritat o personalitat per respecte, per costum o per honor o deferència**. Si el rei ve a casa meua, el normal és que li cedeixi la presidència. Precisament el Reial decret pretén resoldre què passa amb l'amfitrió quan renunciï al seu lloc de presidir.

Els professionals de protocol amb trajectòria i experiència entenem que el lloc immediat –en el sistema d'alternança– és el dos o tres, perquè és al costat. En el sistema lineal l'immediat només és el dos. Respectant la tradició, **quan un amfitrió cedeix la presidència ho fa a la seva dreta (lloc d'honor)**, raó per la qual s'ha d'endarrerir tècnicament al lloc tres (insistim en el sistema d'alternança). L'amfitrió té l'opció de situar-se en el lloc dos (anomenada «cessió moderna») o en el tres («cessió clàssica»), sense endarrerir-se més (exceptuant la presidència parell, que obligaria a anar als llocs tres o quatre, en cas que, per exemple, presidissin l'acte els reis d'Espanya).

Quina és l'opció més correcta, la moderna o la clàssica? Totes dues. L'amfitrió ha de decidir amb intel·ligència quina opció prendre. Per principi elemental, **tenir a la dreta a qui es cedeix la presidència és la millor manera de visualitzar la cortesia**, i així s'entenia fins ara. Però són molts els amfitrions que no entenen aquesta «norma» no escrita de la «dreta, lloc d'honor», i consideren que la cessió és de només un lloc i no dos.

Hi haurà vegades en què a l'amfitrió li interessarà ocupar el lloc tres. Per exemple, si un alcalde convida el president del Govern i el president de la comunitat autònoma seria molt elegant que deixés el lloc u al president del Govern i el dos al president de la comunitat i ell es relegués al lloc tres (tots dos tenen més precedència que el primer edil). Però si en la presidència no hi hagués altres autoritats de rang més alt que l'amfitrió, s'hauria de quedar en el lloc dos. És fàcil d'entendre i d'aplicar. En aquest sentit, seria molt convenient, per part dels experts de protocol, explicar a les autoritats aquests conceptes perquè abandonin la seva teoria de només renunciar a un lloc. Al cap i a la fi caldria recordar-los que on se situï l'amfitrió hi ha la veritable presidència. L'altra és la de la «deferència» o «cortesia», de vegades obligada per costum (cas de la Família Reial o un cap d'Estat estranger) o, en altres, per una veritable decisió de cortesia.

2.4. Rangs d'ordenació

El Reial decret 2099/83 estableix **tres rangs o maneres d'ordenar les autoritats o les institucions**:

- 1) l'**individual o personal**,
- 2) el **departamental i**,
- 3) el **col·legiat**.

El primer regula l'ordre singular d'autoritats, titulars de càrrecs públics o personalitats. És a dir, persona a persona. El departamental fixa la precedència dels ministeris (i el mateix és aplicable a conselleries autonòmiques i regidories municipals, i així successivament). El col·legiat assenyala la prelación entre les institucions i corporacions quan concorren com a tals, amb caràcter col·lectiu i sense estendre's als seus respectius membres en particular.

2.5. La representació

La normativa esmentada deixa clar que **la persona que acudeixi a un acte representant en el seu càrrec una autoritat superior no pot gaudir de la precedència reconeguda a la que representa, sinó que ha d'ocupar el lloc que li correspongui pel seu propi rang, tret que ostenti expressament la representació del rei o del president del Govern**.

Opinió de l'autor

Personalment, considero que cal ser intel·ligent i estratègic per a decidir sobre aquest tema. Hi haurà vegades que convindrà el lloc dos i altres el tres. Cal valorar el que interessa a efectes de comunicació de cara al públic.

La paraula *expressament* cal entendre-la en el context que hi intervingui un document, una comunicació oficial o una resolució. Excepte aquestes dues, cap altra autoritat no es pot atribuir el dret d'exigir un lloc millor del que correspon al seu rang.

Sobre aquest tema, a Espanya hi ha una certa confusió sobre la representació i l'exercici «en funcions». A parer de l'autor d'aquests materials, la qüestió és clara. Un tinent d'alcalde que acudeixi en representació del seu alcalde a un esdeveniment sense exercir la funció d'alcalde en funcions no pot exigir el lloc del primer edil. En canvi, un tinent d'alcalde que exerceixi com a alcalde en funcions (mitjançant una resolució que acrediti aquesta qüestió), quan acudeixi a un acte s'ha d'entendre que ho fa com a alcalde, i en aquest cas li corresponen els honors i precedències com a tal. Això es pot estendre a qualsevol autoritat que exerceixi en funcions, insisteixo, sempre que hi hagi la resolució legal corresponent. Si no és així, no s'ha de reconèixer aquesta qüestió.

Hi ha decrets autonòmics de precedències que, en canvi, sí que preveuen que la persona que representa el president de la comunitat o el president del Parlament regional gaudeixi dels honors del seu representat. En aquests casos, sí que s'ha d'admetre la representació amb totes les conseqüències, però sempre que es tracti d'un acte de competència regional. Fora d'aquest àmbit la normativa que regeix aquesta qüestió és el Reial decret nacional.

2.6. Ordre de precedències a la Vila de Madrid

L'article 10 del Reial decret 2099/83 estableix l'ordenació individual per als actes de caràcter general que se celebren a la Vila de Madrid, en la seva condició de capital de l'Estat i seu de les institucions generals. S'ha d'entendre que aquesta ordenació s'aplica només per als actes organitzats per les institucions centrals de l'Estat i que se celebren a Madrid capital (protocol·làriament el concepte Vila és el territori en què se situa la seu principal de les institucions centrals de l'Estat). No afecta els actes de les institucions regionals o locals de la Comunitat de Madrid i municipi de Madrid.

S'ha d'entendre que aquestes institucions centrals es refereixen a la Prefectura de l'Estat, el Govern, el Congrés, el Senat, el Tribunal Constitucional i el Consell General del Poder Judicial, així com altres d'entitat menor com el Consell d'Estat, el defensor del poble, el Tribunal de Comptes, l'Institut d'Espanya o entitats similars (es pot incloure en aquest apartat les reials acadèmies integrades a l'Institut d'Espanya). Per a la resta no s'aplica aquest article, sinó l'article 12, al qual ens referirem més endavant. Aquest article 12 també s'ha de complir quan les institucions centrals organitzin actes fora de Madrid.

En els actes col·loquialment anomenats «de l'article 10», l'ordre vigent a l'hora d'escriure aquest text és el següent:

- 1) Rei, senyor Felip VI.
- 2) Reina consort, senyora Letizia Ortiz.
- 3) Princesa d'Astúries, senyora Elionor de Borbó.
- 4) Infanta, senyora Sofia de Borbó.
- 5) Rei honorífic, senyor Joan Carles de Borbó.
- 6) Reina honorífica, senyora Sofia de Grècia.
- 7) Infants d'Espanya.
- 8) President del Govern.
- 9) President del Congrés dels Diputats.
- 10) President del Senat.
- 11) President del Tribunal Constitucional.
- 12) President del Consell General del Poder Judicial i del Tribunal Suprem.
- 13) Vicepresidents del Govern, segons el seu ordre.
- 14) Ministres del Govern, segons el seu ordre.
- 15) Degà del cos diplomàtic (nunci apostòlic) i ambaixadors estrangers acreditats a Espanya (ordre de presentació de cartes credencials que es pot consultar en el Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació).
- 16) Presidents dels consells de govern de les comunitats autònomes, segons l'antiguitat del seu primer estatut d'autonomia i, en cas de coincidència, per la data de la seva última elecció.
- 17) Expresidents del Govern, per ordre d'antiguitat.
- 18) Cap de l'oposició.
- 19) Alcalde de Madrid.
- 20) Cap de la Casa de Sa Majestat el Rei.

Lectura recomanada

Si es llegeix el Reial decret original, es pot observar que hi ha diferències notables. Això obeeix a les normatives posteriors disposades que han modificat el text original. Per això és important tenir aquesta actualització o estar pendent de canvis futurs. En aquest enllaç trobareu en tot moment les actualitzacions que es vagin produint: <http://carlosfuente.es/2014/08/precedencias-oficiales-actualizadas/>.

- 21) President del Consell d'Estat.
- 22) President del Tribunal de Comptes.
- 23) Fiscal general de l'Estat.
- 24) Defensor del poble.
- 25) President del Consell Econòmic i Social.
- 26) Secretaris d'Estat, segons el seu ordre, cap d'Estat Major de la Defensa i caps d'Estat Major dels Exèrcits de Terra, Mar i Aire.
- 27) Vicepresidents de les meses del Congrés dels Diputats i del Senat, segons el seu ordre.
- 28) Delegat del Govern a la Comunitat Autònoma de Madrid.
- 29) General cap del Comandament Aeri General, amb seu a Madrid.
- 30) Secretari general de la Casa de Sa Majestat el Rei i cap del Quarter Militar de la Casa de Sa Majestat el Rei.
- 31) Sotssecretaris i assimilats, segons el seu ordre.
- 32) Secretaris de les meses del Congrés dels Diputats i del Senat, segons el seu ordre.
- 33) President de l'Assemblea Legislativa de la Comunitat de Madrid.
- 34) Encarregats de negocis estrangers acreditats a Espanya.
- 35) President de l'Institut d'Espanya.
- 36) Directors generals i assimilats, segons el seu ordre.
- 37) Consellers de Govern de la Comunitat Autònoma de Madrid.
- 38) Membres de la mesa de l'Assemblea Legislativa de la Comunitat Autònoma de Madrid.
- 39) President i fiscal del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Autònoma de Madrid.
- 40) Diputats i senadors per Madrid.

41) Rectors de les universitats amb seu a Madrid, segons l'antiguitat de la universitat.

42) Delegat de la Defensa a Madrid.

43) Tinents d'alcalde de l'Ajuntament de Madrid.

2.7. Ordre de precedències a les comunitats autònomes

Per a la resta dels actes als quals no afecti aquest article 10 s'ha d'aplicar l'article 12, que, actualitzat a data actual, queda com segueix (per a facilitar la comprensió i fer-ho més manejable per a actes en comunitats autònomes o entitats locals, subratllem les autoritats que tenen la seva residència oficial al territori autonòmic o local):

1) Rei, senyor Felip VI.

2) Reina consort, senyora Letizia Ortiz.

3) Princesa d'Astúries, senyora Elionor de Borbó.

4) Infanta, senyora Sofia de Borbó.

5) Rei honorífic, senyor Joan Carles de Borbó.

6) Reina honorífica, senyora Sofia de Grècia.

7) Infants d'Espanya.

8) President del Govern.

9) President del Congrés dels Diputats.

10) President del Senat.

11) President del Tribunal Constitucional.

12) President del Consell General del Poder Judicial i del Tribunal Suprem.

13) President del Consell de Govern de la comunitat autònoma.

14) Vicepresidents del Govern, segons el seu ordre.

15) Ministres del Govern, segons el seu ordre.

16) Degà del cos diplomàtic (nunci apostòlic) i ambaixadors estrangers acreditats a Espanya.

17) Presidents dels consells de govern d'altres comunitats autònomes, segons l'antiguitat del seu primer estatut d'autonomia i, en cas de coincidència, per la data de la seva última elecció.

18) Expresidents del Govern, per antiguitat.

19) Cap de l'oposició.

20) President de l'Assemblea Legislativa de la comunitat autònoma (parlament regional).

21) Delegat del Govern a la comunitat autònoma.

22) Alcalde del municipi del lloc.

23) Cap de la Casa de Sa Majestat el Rei.

24) President del Consell d'Estat.

25) President del Tribunal de Comptes.

26) Fiscal general de l'Estat.

27) Defensor del poble.

28) Secretaris d'Estat, segons el seu ordre, cap d'Estat Major de la Defensa i caps d'Estat Major dels Exèrcits de Terra, Mar i Aire.

29) Vicepresidents de les meses del Congrés dels Diputats i del Senat, segons el seu ordre.

30) Representant institucional de les forces armades a la regió o zona.

31) Secretari general de la Casa de Sa Majestat el Rei i cap del Quarter Militar de la Casa de Sa Majestat el Rei.

32) Consellers de Govern de la comunitat autònoma, segons el seu ordre (consulteu-ho a cada comunitat).

33) Membres de la mesa de l'Assemblea Legislativa de la comunitat autònoma

34) President del Consell Econòmic i Social.

Lectura recomanada

El representant institucional de les forces armades a cada comunitat autònoma es disposa en el Reial decret 913/2002, de 6 de setembre, sobre representació institucional de les forces armades, que es pot consultar en aquesta adreça web: <https://www.boe.es/boe/dias/2002/09/07/pdfs/A32357-32358.pdf>.

- 35) **President i fiscal del Tribunal Superior de Justícia de la comunitat autònoma.**
- 36) Sotssecretaris i assimilats, segons el seu ordre.
- 37) Secretaris de les meses del Congrés dels Diputats i del Senat, segons el seu ordre.
- 38) Encarregats de negocis estrangers acreditats a Espanya.
- 39) President de l'Institut d'Espanya.
- 40) **President de la Diputació Provincial, Mancomunitat o Cabildo Insular.**
- 41) Directors generals i assimilats, segons el seu ordre.
- 42) Diputats i senadors per la província on se celebri l'acte.
- 43) Subdelegat del Govern.
- 44) Rectors d'universitat en el districte on tingui lloc l'acte, segons l'antiguitat de la universitat.
- 45) **President de l'Audiència Provincial.**
- 46) Delegat de la Defensa, subdelegat de la Defensa i caps dels sectors naval i aeri, per ordre d'ocupació o antiguitat.
- 47) Director insular.
- 48) Tinents d'alcalde de l'Ajuntament del lloc.
- 49) **Comandant militar de la plaça, comandant o ajudant militar de Marina.**
- 50) **Autoritat aèria local, per ordre d'ocupació o antiguitat.**
- 51) Representants consulars estrangers.

Per als càrrecs no previstos, i es pot observar que són uns quants, ens hem de remetre al que s'ha expressat més enrere: s'ha d'aplicar les normatives pròpies o les famoses «l·listes B» de cada comunitat o fer un «pentinat». És important advertir que el Reial decret dóna un nom genèric a determinades institucions, però el responsable de protocol ha de saber a què es refereixen (L'*Assemblea*

Legislativa correspon als parlaments autonòmics, que a cada comunitat tenen un nom específic, com el cas d'Astúries que es diu *Junta General del Principat d'Astúries* o a Catalunya, *Parlament de Catalunya*).

En el punt setze de l'article 10 es fa referència als presidents de les comunitats autònomes i en el disset de l'article 12, als presidents d'altres comunitats autònomes. En el cas de l'article 10, tots els presidents ocupen la mateixa posició i s'ordenen d'acord amb l'antiguitat de la publicació oficial del corresponent Estatut d'Autonomia en el *Butlletí Oficial de l'Estat* (no hi ha precedència per al titular de la Comunitat de Madrid, que ha d'anar al lloc que li correspongui en funció d'aquest criteri). En el cas de l'article 12, primer es col·loca el president de la comunitat autònoma on se celebra l'acte i després (si no hi assisteixen vicepresidents del Govern de la Nació o ministres, o ambaixadors estrangers acreditats a Espanya), la resta dels presidents per l'ordre abans assenyalat.

L'antiguitat dels estatuts d'autonomia és la següent:

- 1) País Basc (BOE, 22-12-1979).
- 2) Catalunya (BOE, 22-12-1979).
- 3) Galícia (BOE, 28-4-1981).
- 4) Andalusia (BOE, 11-1-1982).
- 5) Principat d'Astúries (BOE, 11-1-1982).
- 6) Cantàbria (BOE, 11-1-1982).
- 7) La Rioja (BOE, 19-6-1982).
- 8) Regió de Múrcia (BOE, 19-6-192).
- 9) Comunitat Valenciana (BOE, 18-7-1982).
- 10) Aragó (BOE, 16-8-1982).
- 11) Castella-la Manxa (BOE, 16-8-1982).
- 12) Canàries (BOE, 16-8-1982).
- 13) Comunitat Foral de Navarra (BOE, 16-8-1982).
- 14) Extremadura (BOE, 26-2-1983).
- 15) Illes Balears (BOE, 1-3-1983).

16) Comunitat de Madrid (BOE, 1-3-1983).

17) Castella i Lleó (BOE, 2-3-1983).

18) Ciutat Autònoma de Ceuta (BOE, 14-3-1995).

19) Ciutat Autònoma de Melilla (BOE, 14-3-1995).

En el cas de coincidència de dates, per als presidents «empatats» es dóna precedència en funció de l'antiguitat de la data oficial del seu nomenament.

2.8. Ordre col·legiat i departamental

L'ordre que regeix per a les institucions i corporacions oficials, tant per als actes que se celebren a la Vila de Madrid com a capital de l'Estat i seu de les institucions de l'Estat com a les comunitats autònomes, es recull en els **articles 14 i 16**, i com que no hi ha hagut cap canvi, es pot seguir el que s'assenyala en el Reial decret 2099/83.

L'ordre departamental –el coneixement del qual és vital per a un tècnic de protocol, ja que n'emana la precedència no només dels ministres, sinó de tots els alts càrrecs que en depenen– recollit en el Reial decret ha quedat obsolet. El vigent a l'hora de redactar aquest text, després de l'últim nomenament de ministres el 3 de novembre de 2016, és el següent (tanmateix, sempre que hi hagi canvis ministerials o creació o supressió de ministeris és bo consultar si afecta l'ordenació; en aquest cas, recomanem consultar el Reial decret pel qual es nomenen els ministres):

- 1) Afers Exteriors i Cooperació
- 2) Justícia
- 3) Defensa
- 4) Hisenda i Funció Pública
- 5) Interior
- 6) Foment
- 7) Educació, Cultura i Esport
- 8) Treball i Seguretat Social
- 9) Energia, Turisme i Agenda Digital

En cas de presidents empatats

Com que no es matisa, s'ha d'entendre que és la data oficial del seu nomenament, és a dir, l'últim nomenament. No es valora, doncs, l'antiguitat en el càrrec en el cas que hagi estat reelegit. Si així i tot es manté l'«empat», és costum actual recórrer a l'antiguitat en el càrrec, i si persisteix la igualtat de precedència, s'aplica llavors l'ordre tal com s'exposa en aquest text, que en el cas dels estatuts del mateix dia s'ordenen pel número de llei.

Lectura recomanada

En cas de dubtes, aneu al blog de Carlos Fuente en aquesta adreça: <http://carlosfuente.es/2014/08/precedencias-oficiales-actualizadas/>, ja que sempre les posa al dia.

10) Agricultura i Pesca, Alimentació i Medi Ambient

11) Presidència per a les Administracions Públiques

12) Economia, Indústria i Competitivitat

13) Sanitat, Serveis Socials i Igualtat

2.9. Precedència dels alts càrrecs ministerials i assimilats

L'ordre dels ministres és el mateix que el departamental exposat anteriorment. Per als alts càrrecs amb el mateix rang però de diferents ministeris se segueix l'ordre departamental, de manera que en la pregunta anterior el secretari d'Estat d'Infraestructures, Transports i Habitatges del Ministeri de Foment va abans que el secretari d'Estat de Serveis Socials i Igualtat del Ministeri de Sanitat, perquè aquest és l'ordre dels ministeris. Si hi anés un alt càrrec amb rang de secretari d'Estat adscrit a la Presidència del Govern (cas del cap de gabinet del President), aniria el primer de tots. Per als càrrecs d'un mateix ministeri, a igualtat de rangs, en absència d'una disposició explícita com té el Ministeri de Defensa, s'ordenen segons l'ordre pel qual s'esmenten en el Reial decret pel qual es desenvolupa l'estructura orgànica de cada departament –valorant la dependència d'una autoritat de rang més elevat–, que caldria consultar en cada cas (no obstant això, és aconsellable que en aquests casos es consulti la precedència en el ministeri corresponent).

Ordre de precedència

Qui va primer, el secretari d'Estat per a la Unió Europea o el secretari d'Estat de Cooperació Internacional i per a Iberoamèrica, tots dos dependents del Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació? Qui es posa abans, el secretari d'Estat d'Infraestructures, Transports i Habitatges del Ministeri de Foment o el secretari d'Estat de Serveis Socials i Igualtat del Ministeri de Sanitat? I el mateix per als ministres, sotssecretaris, secretaris generals, directors generals, secretaris tècnics i altres alts càrrecs ministerials. Quin és el criteri per a fixar-ne la prioritat?

El Reial decret 2099/83 utilitza en diverses ocasions, en els seus articles 10 i 12, l'expressió *assimilats*. Es refereix a **autoritats que sense anomenar-se com a tals: secretaris d'Estat, sotssecretaris o directors generals, tenen conferit per Reial decret aquest rang.**

Així, tenim el cas del president de l'Institut d'Espanya, que té rang de secretari d'Estat; el director de Renfe, amb rang de director general, o el governador del Banc d'Espanya, amb rang de ministre, per esmentar alguns exemples.

En cas de dubtes, és aconsellable dirigir-se als serveis de protocol del ministeri al qual s'adscriuen o bé al Departament de Protocol de la Presidència del Govern. Igualment, convé cridar l'atenció sobre el fet que de vegades les expressions poden confondre, com el cas del director general de la Guàrdia Civil, que té rang de sotssecretari. Molt de compte amb això; consulteu sempre la legislació oportuna o confirmeu-ho.

2.10. El protocol comparat

Encara que el Reial decret 2099/83 no fa cap referència a això, cal preveure-ho en aquest text perquè respon al costum internacional en matèria de precedències. Ens referim al **protocol comparat**. Amb aquesta expressió s'entén el **tracament que s'ha de donar a una autoritat estrangera que ocupa un alt càr-**

rec al seu país i està convidat a un acte oficial en un altre país diferent del seu o a un alt càrrec d'una organització supranacional (UE, OTAN, ONU, MERCOSUR, OEA, etc.).

És costum internacional que per a un alt càrrec d'una institució d'un altre país se li doni el mateix tractament que el seu homònim al país que el rep i s'hi situï just a continuació.

Així que si acudís a Espanya el ministre d'Afers Exteriors de Xile, se situaria a continuació del ministre d'Afers Exteriors d'Espanya, costum que és igual a tots els països.

Tots els alts càrrecs de les institucions internacionals tenen predeterminat un rang que mundialment els és reconegut i a raó del qual se'ls equipara amb els seus iguals al país receptor.

D'aquesta manera, si el president de la Comissió Europea acudís a un acte oficial a Espanya, se li donaria el rang de president del Govern i es situaria a continuació d'aquest; el president del Parlament Europeu, al costat del president del Congrés; el comissari europeu d'Economia, després del ministre d'Economia, o el secretari general de les Nacions Unides, a continuació del president del Govern per tenir rang de primer ministre.

Hem d'anar amb compte especialment amb determinades personalitats estrangeres que tenen un nom de càrrec diferent, però són similars al del país receptor.

Això, per exemple, passa amb els Estats Units d'Amèrica o de Mèxic, els ministres dels quals són secretaris d'Estat i se'ls ha de donar un mateix tractament, els presidents de repúbliques tenen la mateixa precedència que els reis, perquè tots dos són caps d'Estat, o els vicepresidents de repúbliques (en els països on no hi ha primers ministres) tenen rang de primers ministres o, en el cas d'Espanya, de president de Govern.

En aquest protocol comparat entre iguals pren precedència l'autoritat del territori on ens trobem.

Estudis de cas

A fi d'ajudar-vos a comprendre millor l'aplicació de les precedències exposarem un cas fictici i un altre cas real.

a) Cas fictici

L'alcalde de Vigo és l'amfitrió d'un esdeveniment organitzat pel seu Ajuntament per a atorgar el títol de Fill Adoptiu a l'exministre d'Espanya, excomissari europeu i exsecretari general de l'OTAN Javier Solana. Tots dos s'asseuran a la taula de la presidència, a la qual també s'ha convidat el ministre d'Afers Exteriors d'Espanya, el president de la Xunta de Galícia, el president de la Diputació de Pontevedra, el president del Parlament gallec, el delegat del Govern a Galícia, el president del Parlament Europeu i el presi-

dent del Tribunal Superior de Justícia de Galícia. Tots s'asseuen en una **taula de presidència clàssica (tipus acadèmica**, mirant de cara als convidats).

Determinem la precedència. En primer lloc, la de les autoritats previstes en el Reial decret espanyol. Aplicarem l'article 12, ja que es tracta d'un acte oficial de caràcter especial promogut per un ajuntament que pertany a una comunitat autònoma (faríem el mateix si l'acte estigués organitzat per l'Ajuntament de Madrid, perquè aquesta institució no es regula per l'article 10, sinó pel 12). L'ordre legal quedaria com segueix:

- Amfitrió: alcalde de Vigo. És el primer perquè aquesta normativa estableix que l'autoritat que organitza un acte el presideix.
- President de la Xunta de Galícia (que és president de la comunitat autònoma de Galícia).
- Ministre d'Afers Exteriors d'Espanya.
- President del Parlament de Galícia.
- Delegat del Govern a Galícia.
- President del Tribunal Superior de Justícia de Galícia.
- President de la Diputació de Pontevedra.

Autoritats no previstes en el Reial decret:

Javier Solana, per ser el convidat en l'honor del qual se celebra l'esdeveniment passa a tenir la consideració protocol·lària de **convidat d'honor**, i això li confereix la precedència i s'ha de situar a la dreta de l'amfitrió, que és qui, a més, li atorgarà el títol.

El president del Parlament Europeu. Per protocol comparat li donem rang de president del Con-

grés d'Espanya, amb la qual cosa avançaria el president de la Xunta de Galícia.

Feta la precedència, el que fem és preguntar-nos si l'amfitrió, a qui correspon presidir l'acte, ha de cedir la presidència o no. Aquesta és una qüestió que el mateix interessat o el seu servei de protocol ha de resoldre prenent lliurement la decisió que considerin. En un acte d'aquestes característiques, on l'Ajuntament atorgarà aquest títol, sembla que no té gaire sentit que qui el lliuri no estigui a la presidència, perquè desmereixeria l'honor del lliurament (en un altre cas es podria plantejar la cessió en honor d'una altra autoritat de més precedència). Feta aquesta consideració, i tenint en compte la **tècnica d'alternança** d'aquest tipus de taula, finalment l'ordre correcte que caldria aplicar seria el següent:

President de la Diputació de Pontevedra

Delegat del Govern

Ministre d'Afers Exteriors

President del Parlament Europeu

Alcalde de Vigo

Javier Solana

President de la Xunta de Galícia

President del Parlament gallec

President del Tribunal Superior de Justícia de Galícia

b) Cas real

Analitzem la presidència de la **taula configurada amb forma de quadrat** buit per a la reunió anual del patronat de l'Institut Cervantes, organisme autònom depenent dels ministeris d'Afers Exteriors i Cooperació i d'Educació, Cultura i Esport, celebrada al Palau d'El Pardo el 19 d'octubre de 2015, amb la presidència dels reis d'Espanya (el monarca és president d'honor de l'Institut i, a més, amfitrió del lloc, la qual cosa deixa

pocs dubtes sobre la seva presidència).

Es determina que en el costat on se situarà la presidència es disposin les personalitats següents:

- Reis d'Espanya.
- President de l'Institut Cervantes.
- Secretari general de l'Institut Cervantes.
- Ministre d'Afers Exteriors i Cooperació.
- Secretari general de la comissió permanent de l'Associació d'Acadèmies de la Llengua.
- Ministre d'Educació, Cultura i Esports.
- President del Govern.

Fem el protocol. L'acte el promou l'Institut Cervantes per mitjà del seu president d'honor, el rei d'Espanya, i es fa a «casa» del cap de l'Estat a El Pardo, Madrid. Tant per ser un acte de l'Institut Cervantes com per promoure'l el cap de l'Estat a la capital de l'Estat s'aplica l'article 10 del Reial decret. Establim l'ordre de precedència:

- Reis d'Espanya (cosa que obliga a una presidència parell).
- President del Govern.
- Ministres pel seu ordre (Exteriors abans que Educació, d'acord amb l'ordre departamental).
- President de l'Institut Cervantes, amb rang de secretari d'Estat.
- Secretari general de l'Institut Cervantes, amb rang de director general.
- Secretari general de l'Associació d'Acadèmies de la Llengua, sense rang que pugui assimilar-se a algun càrrec del Reial

decret; per tant, queda l'últim.

Es podria pensar que el president de l'Institut Cervantes, com a amfitrió desplaçat, hauria de tenir un lloc millor, però no és així. Aquesta institució és un organisme autònom del Govern de la Nació adscrit als dos ministeris esmentats. Per tant, aquest president no es pot col·locar per davant dels seus «caps».

Col·locant al centre els reis d'Espanya, situarem, d'acord amb l'ordre assignat abans, la resta de les autoritats, i quedaria tal com es pot apreciar en aquesta imatge:

La taula queda conformada finalment d'aquesta manera:

És interessant destacar que les quatre persones que estan darrere de la presidència i fora de la taula corresponen al seguici de Sa Majestat. El **Reial decret 2099/83**, en el seu **article 19**, estableix que «l'alt personal de la Casa de S. M. el Rei, quan acompanyi ses majestats els reis en actes oficials, s'ha de situar en un lloc especial i adequat, d'acord amb les característiques i circumstàncies de cada cas, sense interferir l'ordre general de precedències, amb la proximitat necessària als membres de la Família Reial, perquè puguin complir, prop d'elles, la missió que li correspon». En conseqüència, ocupen aquest lloc especial, sense interposar-se en l'ordre de precedències i propers a aquests.

3. Precedències al poder judicial

En els esdeveniments organitzats pel Consell General del Poder Judicial i les institucions judicials espanyoles, les precedències per als càrrecs dependents d'aquestes institucions es regeixen pel **Reglament 2/2005, de 23 de novembre, d'honors, tractaments i protocol en els actes judicials solemnes**.

Aquest document legal diferencia a efectes protocol·laris entre actes judicials solemnes de caràcter general i actes governatius judicials. Els primers són els organitzats pel Consell General del Poder Judicial i pels altres òrgans de govern del poder judicial i respecte als quals es preveuen aspectes relatius a l'ordenació de precedències i qüestions de caràcter general, no referides a actes concrets, si bé es dóna un tractament especial a l'acte d'obertura dels tribunals, així com al tradicional acte de lliurament de despatxos als nous jutges. En relació amb els actes governatius judicials, són els que es desenvolupen en l'àmbit dels òrgans de govern intern, com la jura o promesa i presa de possessió de magistrats i jutges.

3.1. Actes judicials solemnes amb caràcter general

Els actes judicials solemnes amb caràcter general són presidits per l'autoritat que els organitza i convoca. Quan concorrin als actes judicials solemnes el rei, la reina, el príncep o princesa d'Astúries o algun dels infants, els han de presidir. Els organitzats pel Consell General del Poder Judicial són presidits pel seu president i, si no hi és, per qui legalment el substitueixi. Els organitzats pel Tribunal Suprem, l'Audiència Nacional i els tribunals superiors de justícia són presidits pel seu president o per qui el substitueixi.

Els qui exerceixen el càrrec de president de l'Audiència Nacional, dels tribunals superiors de justícia i de representants del poder judicial quan els substitueixen en períodes de vacances cedeixen la presidència de l'acte, si hi assisteixen, al president del Tribunal Suprem i del Consell General del Poder Judicial o a qui hagin designat.

Els organitzats per les audiències provincials són presidits pel seu president i, si no hi és, pel president de secció més antic en el càrrec, cedint la presidència, si assisteixen a l'acte, al president del Tribunal Suprem i del Consell General del Poder Judicial i al president del Tribunal Superior de Justícia o a qui els representin.

Lectura recomanada

Sobre tractaments i protocol en els actes judicials solemnes, consulteu i baixeu-vos en aquesta adreça web: <https://www.boe.es/boe/dias/2005/12/19/pdfs/A41404-41413.pdf>.

Els organitzats pels deganats són presidits pel degà, que cedeix la presidència al president del Tribunal Suprem i del Consell General del Poder Judicial, al president del Tribunal Superior de Justícia i al president de l'Audiència Provincial o a qui els substitueixin.

En els actes judicials solemnes organitzats pel Consell General del Poder Judicial, les autoritats judicials ocupen un espai propi, en què s'observa l'ordre de precedència que s'assenyala a continuació. La resta de les autoritats ocupa un altre espai i es regeixen per la normativa que els resulti d'aplicació. Per a les autoritats judicials s'aplica l'ordre de precedències següent:

- 1) President del Consell General del Poder Judicial i del Tribunal Suprem.
- 2) Vocals del Consell General del Poder Judicial, precedits pel vicepresident i ordenats per edat.
- 3) Membres de la Sala de Govern del Tribunal Suprem, amb prioritat dels nats sobre els electius i ordenats per antiguitat en el càrrec.
- 4) President de l'Audiència Nacional i presidents dels tribunals superiors de justícia.
- 5) Membres de la Sala de Govern de l'Audiència Nacional i tribunals superiors de justícia, amb prioritat dels nats sobre els electius i ordenats per antiguitat en el càrrec.
- 6) Secretari general del Consell General del Poder Judicial.
- 7) Membres de la carrera judicial, ordenats per categories, i dins de cada categoria, per ordre d'antiguitat.
- 8) Jutges de pau, ordenats per raó d'antiguitat en el càrrec i, en supòsits d'igualtat, per edat.

Si a l'acte concorre el president del Govern o qui el representi, ocupa un lloc al costat del president del Tribunal Suprem i del Consell General del Poder Judicial. La mateixa precedència s'atorga al president de la comunitat autònoma on se celebri l'acte. Si hi acudeix el fiscal general de l'Estat, se situa en el lloc immediatament següent al president del Tribunal Suprem i del Consell General del Poder Judicial.

3.2. Actes judicials solemnes dels òrgans de govern intern

Les precedències en els actes judicials solemnes organitzats pels òrgans de govern intern del poder judicial són les següents:

Recordatori sobre la representació

Qui acudeixi en representació d'una autoritat judicial superior a la del seu propi rang no gaudeix de la precedència reconeguda a l'autoritat que representa; per tant, ocupa el lloc que li correspongui pel seu propi rang, tret que el president del Tribunal Suprem i del Consell General del Poder Judicial li confereixi la seva representació.

- 1) President de la Sala de Govern.
- 2) Membres de la Sala de Govern, amb prioritat dels nats sobre els electius i dins dels nats, d'acord amb l'ordre de preferència següent: presidents de sala, presidents d'audiències provincials, jutges degans i secretari de govern. Dins de cada classe, l'ordre és per antiguitat en el càrrec.
- 3) A l'Audiència Nacional, el fiscal en cap i cada fiscal en cap de les fiscalies especials. En l'àmbit dels tribunals superiors de justícia, el fiscal en cap.
- 4) Representants dels col·legis de professionals de caràcter jurídic.
- 5) Presidents de secció de les sales, presidents de secció de les audiències provincials, degans, magistrats, jutges i magistrats emèrits.
- 6) Fiscals.
- 7) Secretaris judicials.
- 8) Jutges de pau, ordenats per raó d'antiguitat en el càrrec i, en supòsits d'igualtat, per edat.

En aquest tipus d'actes, a la taula presidencial hi seuen els membres de la Sala de Govern. Si no hi ha espai, els membres nats. I a les sales de govern constituïdes en règim de comissió, els qui en formin part. La resta dels assistents se situen a les estrades laterals. Si a l'acte oficial hi concorre algun vocal del Consell General del Poder Judicial, se li reserva un lloc destacat. Fora de les reunions en què es constitueixi la respectiva Sala de Govern, cada fiscal en cap se situa en el lloc immediatament següent a l'autoritat judicial que presideixi.

4. La normativa oficial en altres països

Igual que Espanya té la seva normativa de precedències, un bon nombre de països disposen de la seva pròpia. Seria interminable fer referència amb detall a les precedències vigents en cadascun, però si sou alumnes d'un altre país, us hem de recomanar que busqueu a les pàgines oficials o a l'entramat legal d'aquest territori per a conèixer l'ordre de les autoritats quan concorren a un esdeveniment.

En alguns casos no hi ha cap normativa, i la precedència s'estableix des de la Prefectura de l'Estat o algun ministeri. És habitual que encara que no tinguin rang de llei o decret, es respectin. En aquest sentit, és molt probable que els departaments de protocol de les primeres institucions del país disposin de documentació sobre aquest tema i que es pugui sol·licitar.

5. Els símbols de l'Estat

S'entén com a símbols de l'Estat el conjunt de signes, emblemes i distintius utilitzats amb caràcter oficial per a representar la sobirania de la Nació i el conjunt dels poders de l'Estat emanats del poble. Entre aquests símbols d'àmbit nacional es troben, en el cas d'Espanya, la bandera, l'escut i l'himne nacionals.

5.1. La bandera d'Espanya

L'article 4.1 de la Constitució espanyola assenyala que «la bandera d'Espanya està formada per tres franges horitzontals: vermella, groga i vermella; la groga és de doble amplada que la de cadascuna de les vermelles». La Llei 39/1981, de 28 d'octubre, per la qual es regula l'ús de la bandera d'Espanya i el d'altres banderes i ensenyes, afirma que a la franja groga s'hi pot incorporar, en la forma que reglamentàriament s'assenyala, l'escut d'Espanya. Aquest ha de figurar, en tot cas, en les que utilitzin les administracions públiques (centrals, autonòmiques i locals), missions diplomàtiques i oficines consulars i forces militars. En conseqüència, la resta d'entitats i ciutadans no l'han de fer servir amb l'escut. Les ensenyes que l'incorporin ho han de fer com es representa en el croquis següent:

Utilitzada per part de la resta d'entitats i ciutadans.

Utilitzada per part de les administracions públiques, missions diplomàtiques i oficines consulars i forces militars.

El Reglament de banderes i estendards, en la seva regla número 1 sobre la bandera nacional n'estableix les mesures proporcionals. Llargada de la bandera: $3/2$ de a . Amplada de la bandera: a . Es veu més gràficament en aquest croquis tret d'aquest document oficial:

Amb la incorporació de l'escut per a ús oficial, quedaria com segueix:

La Llei 39 estipula igualment l'obligatorietat de figurar a l'exterior i interior de tots els organismes públics i d'ocupar un lloc «destacat, visible i d'honor». Si ho fa al costat d'altres ensenyes, ha d'ocupar el lloc preminent i les restants no poden tenir una grandària superior. S'entén com a lloc preminent i de màxim honor:

- a) Quan el nombre de banderes que onegin juntes sigui imparell, la posició central.
- b) Si el nombre de banderes que onegen juntes és parell, de les dues posicions que ocupen el centre, la de la dreta de la presidència, si n'hi ha, o la de l'esquerra de l'observador.

És important recordar que la bandera té unes mesures concretes segons les circumstàncies. Per al seu ús en interiors d'un edifici és d'1 m per 1,5 m. És l'anomenat tipus 4. És la més utilitzada, però cal recordar que si l'alçada d'exterior fos superior a la normal (per exemple un gran pavelló esportiu), caldria acollir-se a altres mesures. De manera que, per ordre de més ús, aniríem al tipus 3, bandera d'exterior penjada en un pal l'alçada del qual, des del vèrtex fins a terra, és igual o superior a 10 metres. En aquest cas la mesura hauria de ser de 3,24 m per 2,16 m. Si aquesta alçada d'exterior és igual o superior als 25 metres, aniríem al tipus 2 (4,11 m per 2,74 m), i si excedeix els 50 metres d'alçada, al tipus 1 (6,64 m per 4,43 m). Hi ha també el tipus 5 (750 mm per 500 mm), que és poc usual i molt excepcional (de fet, en actes oficials és molt estrany veure-les).

A manera de resum, reproduïm la taula següent amb les mesures previstes en el Reial decret 1511/1977, de 21 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de banderes i estendards, guions, insígnies i distintius (regla número 20, apartat 1: tipus i grandàries, i apartat 2.4: edificis de l'Estat o al seu servei):

Tipus	Llargada mm	Amplada mm	Altura/terra
1	6.640	4.430	=/+50 m
2	4.110	2.740	=/+25 m
3	3.240	2.160	=/+10 m
4	1.500	1.000	Interior
5	750	500	Excepció

Lectura recomanada

Aquest Reial decret es pot consultar aquí: <http://www.boe.es/buscar/pdf/1977/BOE-A-1977-14944-consolidado.pdf>.

L'ús inadequat dels símbols es penalitza en l'article 543 del Codi penal:

«Les ofenses o ultratges de paraula, per escrit o de fet a Espanya, a les seves comunitats autònomes o als seus símbols o emblemes, fets amb publicitat, s'han de castigar amb la pena de multa de set a dotze mesos de presó.»

Estudi de cas sobre l'ordenació de la bandera d'Espanya

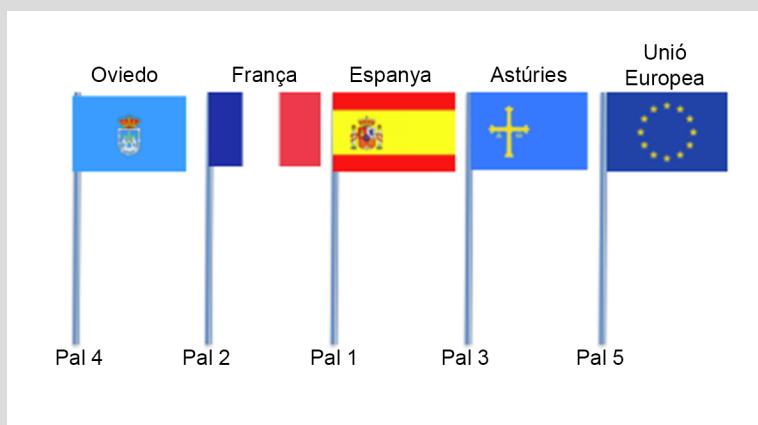
Si l'Ajuntament d'Oviedo, a la balconada central de la façana principal, hi vol col·locar, en ocasió de la visita del president francès, les banderes de la ciutat, la d'Espanya (perquè és obligatòria per llei), la del Principat d'Astúries (que també és obligatòria per la regulació autonòmica d'aquesta comunitat), la de la Unió Europea (perquè és el seu desig) i la de França, en quin ordre s'haurien de distribuir?

Com que és a la balconada principal, les cinc banderes han d'estar en **alternança**. En virtut de la Llei de la bandera d'Espanya, aquesta ha d'ocupar el **pal d'honor**, que en cas de ser imparells, com ara, és el central (pal 1). D'acord amb la Llei de la bandera asturiana, aquesta ha d'anar a continuació de l'espanyola; per tant, ocuparia el pal 2. Pel costum (l'Ajuntament d'Oviedo no té reglament de protocol que aclareixi el dubte sobre aquest tema), la de la ciutat aniria després de la regional (pal 3). **La de la Unió Europea, com que no està regulada, almenys a Espanya, ocuparia l'última posició de les ensenyes oficials** (pal 5). I la de França? Segons el que hem dit fins ara, no hi hauria altra opció que el pal 4. Però és lògic que la bandera francesa vagi després d'una ensenya regional i local?

Si seguíssim estrictament la normativa espanyola i asturiana, i el costum de la bandera d'Oviedo, l'ordenació quedaria efectivament així:

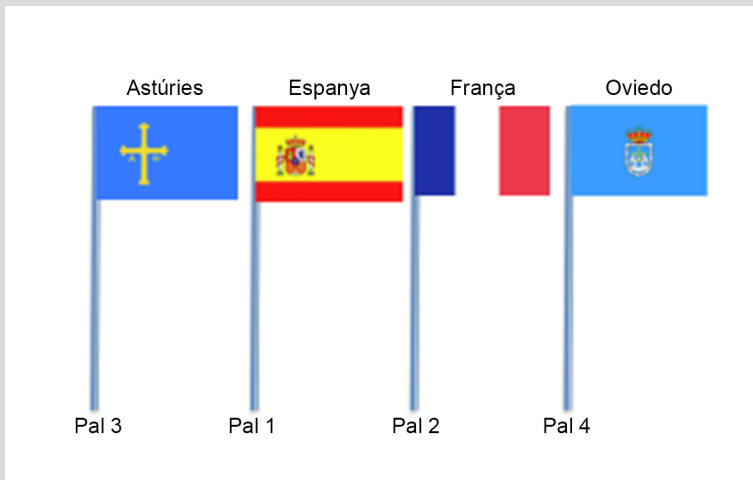
Però és normal que una bandera nacional com la francesa quedi tan relegada per altres de regionals o locals? Hem aplicat bé la normativa espanyola, i ningú podria queixar-se sobre aquest tema, tret que s'al·ludís a la resolució de les Nacions Unides sobre la igualtat jurídica dels Estats, la qual cosa obligaria a un tracte igual dels seus símbols i representants. Aquesta resolució, que s'ha convertit en un costum internacional acceptat (encara que en el cas espanyol hi ha comunitats que no la secunden, a parer de l'autor d'aquests materials equivocadament o per raons polítiques), obliga que les dues ensenyes nacionals –Espanya i França– estiguin en la mateixa precedència, la del país amfitrió davant, cosa que aconsellaria aquesta alternativa:

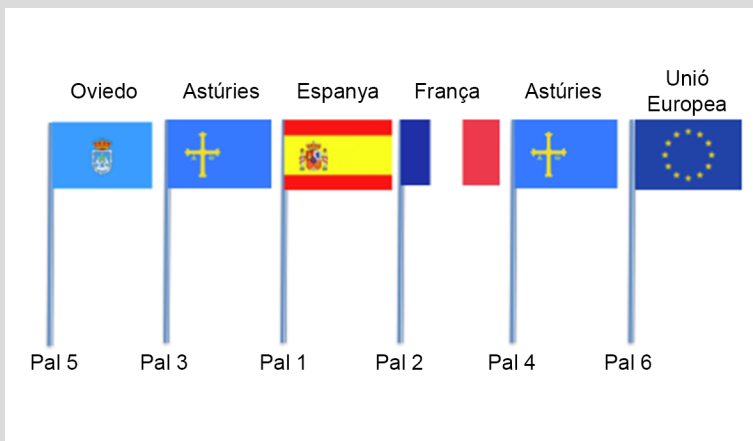
Però si les autoritats asturianes fessin valer la preeminència de la normativa espanyola i autonòmica enfront de la internacional (que entenem que seria un mal criteri), caldria modificar l'ordre per a arribar a aquesta ordenació (no té sentit que la local passi per davant de la francesa, no hi ha lògica per a això):

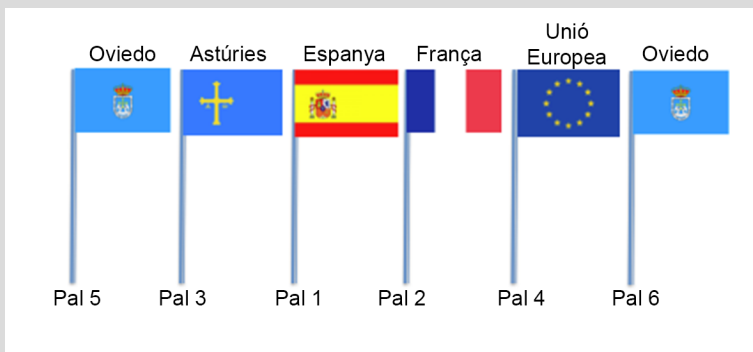
És clar que davant d'aquestes opcions, que de vegades poden generar conflictes, hi ha solucions més diplomàtiques, com les que es comenten a continuació. La primera, prescindir de l'europea, que és possible legalment, però poc recomanable políticament:

O aquesta segona, que exigiria renunciar a qualsevol de les cinc i repetir la regional si l'Ajuntament no hi posés problemes, de manera que quedarien així:

O si fos d'interès per a l'Ajuntament, es podria repetir la d'Oviedo, d'acord amb la imatge següent:

En un acte d'aquestes característiques, amb presència d'una autoritat d'un país europeu, veiem més sòlida i coherent aquesta solució. En qualsevol cas, com es pot veure, la legislació sobre aquest tema deixa moltes llacunes i només amb intel·ligència, estratègia i generositat es pot resoldre una cosa que podria generar un conflicte o incomoditat.

5.2. L'escut d'Espanya

Aquest símbol ve regulat en la Llei 33/1981, de 5 d'octubre, de l'escut d'Espanya (BOE núm. 250, de 19 d'octubre); en el Reial decret 2964/1981, de 18 de desembre, pel qual es fa públic el model oficial d'escut d'Espanya (BOE núm. 221, de 15 de setembre), i en el Reial decret 2267/1982, de 3 de setembre, pel qual s'especifica tècnicament els colors de l'escut d'Espanya (BOE núm. 221, de 15 de setembre).

La definició tècnica que fa la llei és la següent:

«L'escut d'Espanya és quarterat i té un gaiat curvilini a la punta. En el primer quarter, de gules o vermell, un castell d'or, emmerletat, aclarit d'atzur o blau i maçonat de sable o negre. En el segon, de plata, un lleó rampant, de púrpura, linguat, unguat, armat de gules o vermell i coronat d'or. En el tercer, d'or, quatre barres, de gules o vermell. En el quart, de gules o vermell, una cadena d'or, posada en creu, sautor i orla, carregada al centre d'una maragda del seu color. Gaiat de plata, una magrana al natural, esberlada de gules o vermell, tallada i amb dues fulles, de sinople o verd.

Acompanyat de dues columnes, de plata, amb base i capitell, d'or, sobre ones d'atzur o blau i plata, somades d'una corona imperial, la de la dreta, i d'una corona reial, la de la sinistra, totes dues d'or, i envoltant les columnes, una cinta de gules o vermell, carregada de lletres d'or, a la dreta «Plus» i a la sinistra «Ultra».

Al timbre, corona reial tancada, que és un cercle d'or encastat de pedres precioses, compost de vuit florons de fulles d'acant, cinc de les quals visibles, interpolades de perles, i de les fulles dels quals surten sengles diademes somades de perles, que convergeixen en un món d'atzur o blau, amb el semimeridià i l'equador d'or, somat de creu d'or. La corona, folrada de gules o vermell. »

L'escut ha de figurar a:

- les banderes que onegin a l'exterior o s'exhibeixin a l'interior de les seus dels òrgans constitucionals de l'Estat;
- els edificis i establiments de l'Administració central, institucional, autonòmica, provincial o insular i municipal de l'Estat;
- els edificis públics militars i els aquarteraments, bucs, aeronaus i qualssevol altres establiments de les forces armades i de les forces de seguretat de l'Estat, així com de les unitats de les dues forces amb dret a l'ús de la bandera;
- els locals de les missions diplomàtiques i de les oficines consulars, les residències dels seus caps i, si escau, els seus mitjans de transport oficial;
- les lleis que sancioni i promulgui el rei, així com els instruments que signi en relació amb els tractats internacionals;
- les plaques a les façanes dels locals de les missions diplomàtiques, oficines consulars i altres missions diplomàtiques a l'estranger;

- els segells en sec i lacre de la cancelleria, les cartes credencials i patents i les credencials i plenipotències expedides pel Ministeri d'Afers Exteriors;
- els títols acreditatius de condecoracions;
- els diplomes i segells per a diplomes d'ordres;
- les publicacions oficials;
- els documents, impresos, segells i capçaleres d'ús oficial amb excepció dels segells de correus;
- els distintius usats per les autoritats de l'Estat als qui correspongui, i els edificis públics i els objectes d'ús oficial.

5.3. L'himne d'Espanya

L'himne nacional té el seu origen en l'anomenada **Marxa Granadera**, el primer esment documental de la qual data del 1749, i el seu primer manuscrit, datat el 1761, encarregat al mestre Manuel de Espinosa. El seu caràcter oficial ja apareix com a toc militar en les ordenances generals d'infanteria del 1762, definitivament promulgades per Carles III el 22 de desembre de 1768.

L'última adaptació oficial d'aquest himne es deu al general de brigada del Cos de Músiques Militars Francisco Grau Vergara, que va ser director de la Unitat de Música de la Guàrdia Reial, en col·laboració amb la Reial Acadèmia de Belles Arts de San Fernando. Va adquirir caràcter oficial mitjançant el **Reial decret 1560/1997, de 10 d'octubre, pel qual es regula l'himne nacional. El Reial decret 2027/1998, de 18 de setembre**, disposa la cessió gratuïta a l'Estat de tots els drets d'explotació de la versió actual.

D'aquestes normatives, a l'efecte de protocol s'ha de destacar el següent:

- 1) N'hi ha dues versions: la completa, amb una durada de 52 segons, i la breu, de 27 segons.
- 2) En els actes de caràcter general promoguts per una comunitat autònoma o corporació local, **si s'interpreten diversos himnes al començament d'un acte, l'espanyol s'ha de fer abans que l'autonòmic o el local, i si és al final, viceversa.**
- 3) **En els actes o visites internacionals celebrats en territori nacional s'ha d'interpretar en primer lloc l'estranger i després el nacional, i en els comiats o tancament, viceversa.**

Lectura recomanada

Sobre l'ús de les versions s'aconsella consultar el Reglament d'honors militars (<https://www.boe.es/boe/dias/2010/05/22/pdfs/BOE-A-2010-8188.pdf>).

6. Els tractaments honorífics

No hi ha a Espanya una normativa que unifiqui l'ús dels tractaments, ni tampoc tots estan regulats, de manera que es dóna el cas que alguns s'utilitzen per costum o tradició.

Així, sabem que el president del Tribunal Suprem és **excel·lentíssim** perquè ho recull la Llei orgànica del poder judicial, que un diputat té aquest mateix tractament perquè ho estipula el Reglament del Congrés, o que el governador del Banc d'Espanya és **excel·lentíssim** perquè té la consideració de ministre.

L'única norma específica de tractaments existent afecta exclusivament la Família Reial i del rei, gràcies al **Reial decret de 6 de novembre sobre règim de títols, tractaments i honors de la Família Reial i dels regents**.

Aquesta norma fixa el tractament de **majestat** per al rei o la reina i per a la reina consort i la dignitat de príncep i tractament d'alta per al consort de la reina. A l'hereu o hereva a la Corona, a més del títol de princesa d'Astúries i d'altres als quals històricament té dret, li correspon el tractament d'**alta**, així com als seus fills i germans (aquests últims gaudeixen de la dignitat d'**infants**). Els fills dels infants tenen la consideració de **grans d'Espanya** i el seu tractament és d'**excel·lentíssim senyor**. Els reis honorífics conserven el tractament de majestat. Fora d'aquests casos, tret que el titular de la Corona disposi una altra cosa, no tenen dret a tractament especial més enllà del **senyor o senyora** que ens correspon a tots.

Per regla general els més alts càrrecs gaudeixen del tractament d'**excel·lentíssim senyor**, i en escales una mica més baixes, d'**il·lustríssim senyor**. Així, un ministre o un secretari d'Estat tenen dret a l'ús d'**excel·lentíssim**, però un director general es queda amb **il·lustríssim**. Tots els presidents de les comunitats autònomes són **excel·lentíssims**, excepte a Catalunya, la Comunitat Valenciana i les Illes Balears, que prenen el de **molt honorable** i els seus consellers, d'**honorable**.

El tractament d'**excel·lentíssim** o **il·lustríssim** és molt propi d'Espanya. En països estrangers s'ha de consultar en els organismes oficials de referència o en les ambaixades. La majoria no tenen tractaments específics, excepte diversos països europeus, que en conserven alguns.

Lectures recomanades

El règim de títols, tractaments i honors de la Família Reial i dels regents es pot consultar aquí: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1987-25284>.

7. Normatives autonòmiques i locals

A més de la legislació nacional en l'àmbit de protocol, a escala regional/autonòmica i local hi ha normatives que afecten l'organització d'esdeveniments oficials. En el cas espanyol, cada comunitat autònoma i les dues ciutats autònomes de Ceuta i Melilla disposen de lleis i decrets sobre símbols, premis i precedències que s'han de conèixer si s'ha d'organitzar actes en aquests territoris. A escala local (ajuntaments, diputacions, cabildos, mancomunitats) són en forma de reglaments.

En matèria de precedències, diverses comunitats autònomes tenen decrets específics que s'han de tenir en compte, sempre que sigui en el marc d'esdeveniments promoguts per aquestes; ara bé, respectant l'establert en el Reial decret 2099/83.

En el moment de redactar aquest text, les comunitats autònomes que tenen regulades les seves pròpies precedències (i tenen validesa legal en funció del que estableix el Reial decret 2099/83 en relació amb els actes especials) són les següents:

- Catalunya (Decret 189/1981, de 2 de juliol, modificat pel Decret 459/1981, de 6 de novembre).
- Andalusia (Decret 77/2002, de 26 de febrer).
- La Rioja (Llei 1/2001, de 16 de març).
- Regió de Múrcia (Decret 37/1992, de 23 d'abril).
- Comunitat Valenciana (Decret 235/1999, de 23 de desembre, modificat pels decrets 77/2003, 6/2004, 7/2004, 131/2004 i 151/2005).
- Canàries (Decret 202/ 1997, de 7 d'agost).
- Navarra (Decret foral 81/1986, de 14 de març, canviat parcialment pel Decret foral 674/2003, de 10 de novembre).
- Extremadura (Decret 79/2008, de 9 de maig, amb correcció d'errors publicada en el *Diari Oficial d'Extremadura* de 20 de maig de 2008).
- Illes Balears (Decret 256/1999, de 24 de desembre, i Ordre del Consell de Presidència de 2 de juliol de 2001).

Nota

En la bibliografia de l'assignatura s'ofereix un desenvolupament puntual de cada decret, així com d'altres normatives autonòmiques de protocol.

- Ceuta (Reglament de cerimonial i protocol de la ciutat de Ceuta de 22 de gener de 2007).
- Melilla (Reglament de protocol i cerimonial de la ciutat autònoma de Melilla, *Butlletí Oficial de Melilla*, de 14 de juliol de 2006).

També les **entitats locals** poden disposar de reglaments que regulin qüestions de protocol, cerimonial i honors. De fet, a Espanya ja són moltes les entitats locals que disposen d'aquestes normatives, l'àmbit d'aplicació de les quals se circumscriu a la seva institució, sense que pugui contradir la regulació estatal. Avui es tendeix a la unificació d'aquestes qüestions en un únic reglament, però fins no fa gaires anys nombrosos ajuntaments disposaven només del **Reglament d'honors municipals**, que regulava el dret premial local.

Tanmateix, avui, diferents entitats locals han afegit a aquesta normativa el Reglament de protocol o bé han suprimit el d'honors per a substituir-ho per un únic document sobre protocol, cerimonial i honors.

Reglament d'honors municipals

Aquests reglaments d'honors es limitaven a establir els premis i distincions de les entitats locals (Alcalde Honorari, Fill Predilecte, Fill Adoptiu, medalles, etc.).

Lectura recomanada

Aquí, per exemple, podeu consultar el Reglament de protocol, cerimonial, honors i distincions de l'Ajuntament de Saragossa, un bon exemple de l'abast de la normativa de les entitats locals: http://www.zaragoza.es/ciudad/normativa/detalle_Normativa?id=69. I en aquest altre, el cas de la Diputació de Còrdova: <http://www.dipucordoba.es/bop/show/20100113/announcement/12970>.

Estudi de cas sobre protocol local. Cas de Saragossa

Imaginem que l'alcalde rep una visita del rei d'Espanya al seu Ajuntament. Després de la benvinguda oficial per a les autoritats nacionals o autonòmiques s'ha de disposar una segona línia de salutació composta únicament pels representants de l'Ajuntament. En quin ordre hem de situar els membres de la corporació municipal?

En aquesta situació cal anar al **Reglament saragossà** i observarem, en el títol II, article 7, que l'ordre de precedències intern és el següent:

- 1) Alcalde.
- 2) Tinents d'alcalde, pel seu ordre corresponent.
- 3) Portaveus dels grups polítics, ordenats de major a menor representació municipal.
- 4) Regidors, pel seu ordre electoral i de major a menor representació municipal.

En el moment en què es redacta aquest text³ l'ordre en el qual caldria situar els representants municipals per a aquesta salutació al monarca seria el següent:

- 1) Alcalde.
- 2) Primera tinent d'alcalde.⁴
- 3) Segona tinent d'alcalde.
- 4) Tercer tinent d'alcalde.
- 5) Quart tinent d'alcalde.
- 6) Portaveu del Grup Municipal Popular.⁵
- 7) Portaveu del Grup Municipal Saragossà en Comú.⁶
- 8) Portaveu del Grup Municipal Socialista.⁷
- 9) Portaveu del Grup Municipal de Ciutadans.⁸
- 10) Portaveu del Grup Municipal de Chunta Aragonesista.⁹

⁽³⁾ Novembre del 2016.

⁽⁴⁾ Per a establir l'ordre dels tinents d'alcaldes s'ha seguit el Decret de l'alcaldia de 29 de juny de 2015, pel qual es nomenen els tinents d'alcalde.

⁽⁵⁾ Aquest grup té 10 regidors.

⁽⁶⁾ Aquest grup té 9 regidors.

⁽⁷⁾ Aquest grup té 6 regidors.

⁽⁸⁾ Aquest grup té 4 regidors.

⁽⁹⁾ Aquest grup té 2 regidors.

11) Resta de regidors, ordenats per grups municipals de major a menor representació, i dins de cada grup, per l'ordre en què s'han presentat en la llista electoral.

8. El dret premial

El conjunt legislatiu espanyol, encara que estigui bastant desfasat, preveu les principals distincions que l'Estat concedeix a personalitats o ciutadans per serveis prestats a la comunitat, que s'entengui que han de ser recompensats¹⁰. Per la seva banda, la Casa Reial espanyola disposa per la seva pròpia condecoració, l'anomenat **Orde del Toisó d'Or**, una de les més importants del món i que es reserva normalment per a determinats caps d'Estat o personalitats que hagin dut a terme serveis extraordinaris per a la Corona. La facultat de decisió correspon al rei, si bé ha de ser confirmada pel Consell de Ministres. No hi ha normativa sobre aquest orde, per la qual cosa es regula d'acord amb la tradició monàrquica o el que es disposa pel sobirà.

⁽¹⁰⁾El mateix passa a escala autonòmica i local.

Els principals **ordres civils**¹¹, l'ingrés dels quals constitueix la recompensa en si mateix, són els següents (es recullen per ordre de precedència, determinada per la data de la seva creació):

⁽¹¹⁾També hi ha distincions en forma de medalles i recompenses, així com ordres militars.

- Toisó d'Or (1430).
- Carles III (1771).
- Maria Lluïsa (1792).
- Isabel la Catòlica (1815).
- Alfons X el Savi (1902).
- Mèrit Agrari, Pesquer i Alimentari (antic Agrícola, 1905-1987).
- Mèrit Civil (1926).
- Sanitat (1943).
- Sant Ramon de Penyafort (1944).
- Cisneros (1944).
- Mèrit Esportiu (1982).
- Mèrit Agrari, Pesquer i Alimentari (1987).
- Mèrit Constitucional (1988).

- Solidaritat Social (1988).
- Mèrit Postal (1997).
- Telecomunicació (1997).

Dins de cada orde hi ha diferents categories, que s'han de consultar en els seus reglaments i que a l'efecte de protocol reben tractaments d'excel·lentíssim o il·lustríssim. Com a màxim responsable de cada orde hi ha el rei, seguit pel president del Govern o el ministre del ram al qual s'adscriu.

Lectura recomanada

Per a aprofundir en aquesta qüestió recomanem consultar Rubio (2006) i la pàgina web <http://www.blasoneshispanos.com/ROrdenesCiviles/ROrdenesCiviles.htm>.

Bibliografia

Anònim (2010). *Guía Práctica para el Cuerpo Diplomático acreditado en España*. Madrid: Ministerio d'Afers Exteriors i Cooperació. Versió PDF disponible a: <http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/ServiciosAlCiudadano/SiViajasAlExtranjero/Documents/2010guiapracticaCD.pdf>

Anònim (2011). *Normas básicas sobre Protocolo y Condecoraciones*. Madrid: Ministerio d'Afers Exteriors i Cooperació. Versió PDF disponible a: http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/Ministerio/Protocolo1/Documents/1_4_4_NORMAS_PROTOCOLO.pdf

Arévalo, J. P. (2001). *La Ciencia del Protocolo*. Burgos: Ediciones Protocolo.

Feijoo, J. J. (2010). *Prontuario básico de Protocolo*. Gijón: Ediciones TREA.

Fuente, C. *El Blog de Carlos Fuente*. Disponible a: www.carlosfuente.es

Fuente, C. (2015). *Protocolo Oficial. Las instituciones españolas y su ceremonial*. Oviedo: Ediciones Protocolo.

Fuente, C.; Campos, G.; Campos, J. (2015). *El Protocolo Real en el siglo XXI. El caso de Felipe VI de España*. Madrid: Delta Publicaciones / I spe Publicaciones.

García Mercadal, F.; Medina, C.; Sánchez, D. (2016). «Código de Ceremonial y Protocolo». *Butlletí Oficial de l'Estat*. Madrid: Ministerio de la Presidència. Versió PDF disponible a: www.boe.es/legislacion/codigos/

Laforet, J. J. (1997). *Protocolo y Medios de Comunicación Social*. Canàries: Editorial Premon.

López Nieto, F. (2000). *Honores y Protocolo. El consultor de los Ayuntamientos y Juzgados*. Madrid.

Marín, F. (2014). *Protocolo en los actos de empresa. La gestión de eventos corporativos*. Madrid. Editorial Fragua.

Martínez, I. (2006). *El protocolo en la administración local*. Oviedo: Ediciones Protocolo.

Rubio, P. V. (2006). *Derecho Premial*. Oviedo: Ediciones Protocolo.

Urbina, J. A. (2001). *Gran Libro del Protocolo*. Madrid: Ediciones Temas de Hoy, S. A.

Villarrubias, F. (1992). *El protocolo en los actos de la administración, de las corporaciones y de las empresas*. Oviedo: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Oviedo.

